

Watermolens en watermolenlandschap aan de Itterbeek; de praktijk van de molenaar

~Willy Moors~

- Watermolens in Limburg, vroeger en nu
- Watermolens aan de Itterbeek, vroeger en nu
- De praktijk van de watermolenaar vroeger
- De praktijk van de (vrijwillig) watermolenaar nu
- De toekomst: werken vanuit het watermolenlandschap

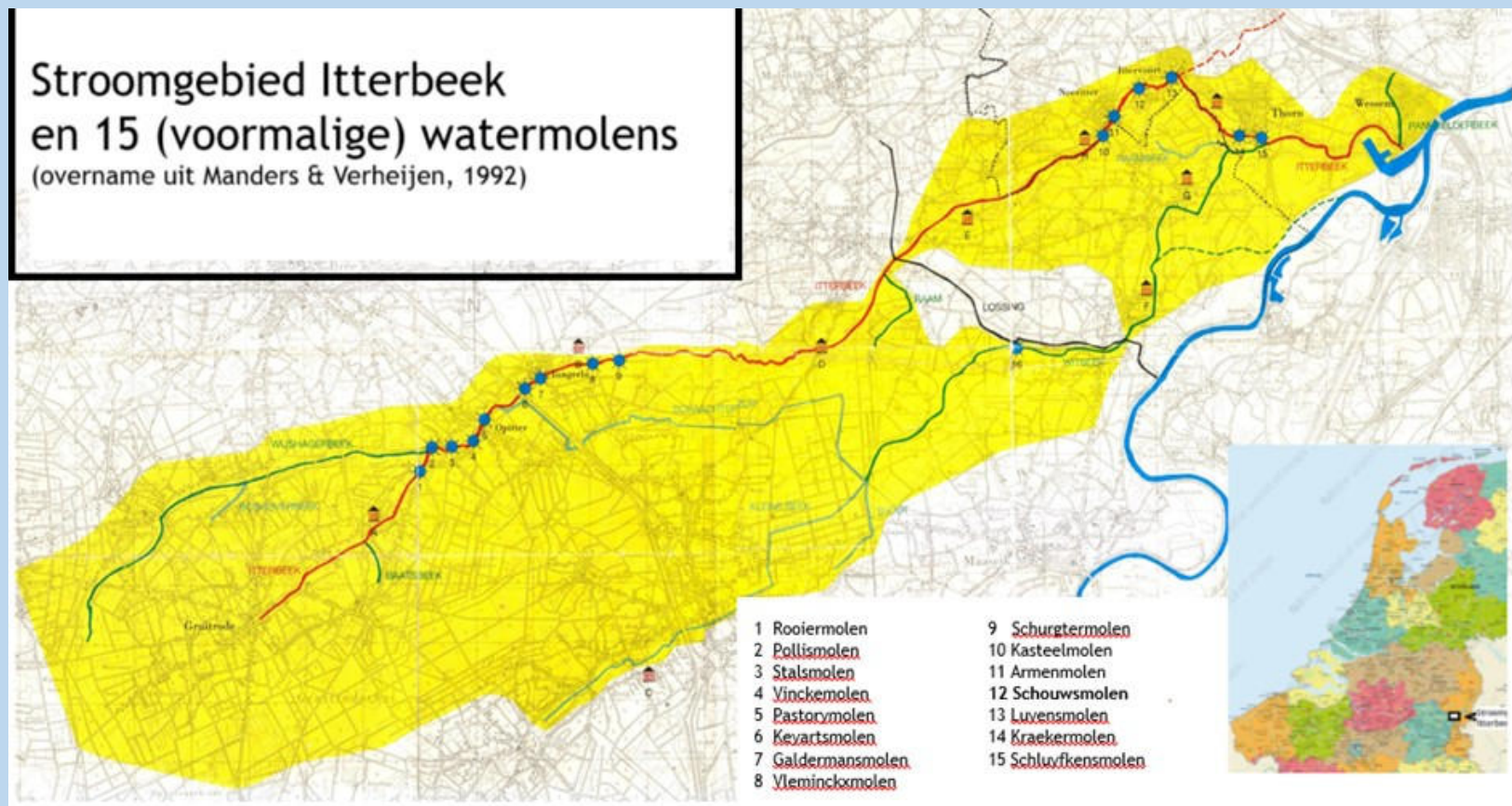
Watermolens in Limburg, vroeger en nu

Watermolens aan de Itterbeek, vroeger en nu

- Itterbeek ± 30 km lang, verhang ± 50 m.
- Vanaf 12^e eeuw: groei naar een cascade van watermolens (Pollismolen (Be) 1078; Schouwsmolen 1252).
- Oorspronkelijk allen onderslagmolens.
- Graan- en oliemolens.
- Eigendom in middeleeuwen bij adel of kerk; daarna divers.
- 1865/1866: Lossing.

Watermolens aan de Itterbeek, vroeger en nu

* Itterbeek anno 2026:

- 12 gebouwen nog aanwezig;
- 4 nog min of meer maalvaardig.

* Veranderingen sinds WOII:

- Ambacht minder rendabel door concurrentie
- Natte beekdalen verdwenen:
 - Ontwatering landbouwgrond / daling grondwaterpeil
 - 'Normalisatie' van beken
- Omleggen van beken
- Stuwrechten afgekocht

* Afgelopen 40 jaar weer enkele molens hersteld. Herstel van het watermolen-landschap nog niet of nauwelijks.

De praktijk van de watermolenaar in vroeger tijden

- Er werd 6 dagen per week gewerkt! Jaarrond.
- Ook als de molen niet draait, blijft de losgoot stuwen.
- Veel molens op één beek: onderlinge afspraken.
- Maar soms ook onderlinge conflicten.
- Onderling waarschuwen bij naderend hoogwater.

De praktijk van de (vrijwillig) watermolenaar nu

- Molen- en stuwrechten
- Restauratie
- (on)Mogelijkheid om te stuwen
- Onvoldoende kennis over watermolens (+ -landschappen) bij waterbeheerder
- Vistrappen / vismigratiezones

Temporele vismigratiezone bij Schouwsmolen

- Streven vanuit KRW: alle stromende wateren van bron tot monding vispasseerbaar maken.
- Uitwerking daarvan vaak 'star'; meer debiet door vispassage dan door oorspronkelijke beek.
- 2010-2011: kleinschalig project 'temporele vismigratiezone' bij Schouwsmolen.
- Ontwerp gebaseerd op $\pm$ natuurlijke/historische situatie.
- Resultaat: succesvol, prijswinnend maar toch genegeerd door WL.

De toekomst: werken vanuit het watermolenlandschap

- Watermolenlandschappen en klimaatadaptatie
- ‘Het’ watermolenlandschap
- Kansen voor de toekomst
 - Provinciale omgevingsvisie
 - Stroomgebiedsgerichte benadering WRL (Waterveiligheid en Ruimte Limburg)
- Waterschap Limburg:
‘Een robuust en natuurlijk watersysteem in 2050’?

Stelling

WL zou vanuit zijn taken zinvol kunnen samenwerken met watermolens, en zo het watersysteem, het cultureel erfgoed én het mooie Limburgse landschap daadwerkelijk kunnen dienen!